

20. Ayfer Tunç'un öykü kişileri üzerine: Saklı¹**Tolga BAYINDIR²****APA:** Bayındır, T. (2023). Ayfer Tunç'un öykü kişileri üzerine: Saklı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 354-365. DOI: 10.29000/rumelide.1405744.**Öz**

İnsan ve hâlleri genelde edebiyatın özünde ise öykünün temel taşıdır. Kısıtlı ve dar bir çerçevede ele alınan olayların veya durumların aksine Ayfer Tunç'un *Saklı*'daki öykülerinde okur merkezli etkileşimin temelini kahraman/karakter oluşturur. Ayfer Tunç, Çağdaş Türk Edebiyatının kurmaca türünde verdiği eserleriyle tanınan bir yazardır. Gazetecilik geçmişi, sosyal konulara eğilimi, öz yaşamışlıklarının farkındalığı ve bunların yansıtılmasıyla hem kurmaca hem de yaşantı evreninde iz bırakmayı başarır. *Saklı* (1989) ile başlayan öykü serüveni *Mağara Arkadaşları* (1996), *Aziz Bey Hadisesi* (2000), *Taş-Kâğıt-Makas* (2003), *Evvelotel* (2006) eserleriyle devam eder. Öykülerinin merkezine aldığı karakterler gerek toplumun merkezinde gerekse bir "yabancılaşma" unsuru olarak dışında yer alır. Bu bakımdan yazarın geniş bir gözlem yelpazesine dayanan yaratıcı kişilikleri öykülerinde yer alır. Tunç'un öykü kişilerini birçok açıdan değerlendirmek mümkündür. Özellikle terk edilmiş, kimsesiz, yaşlı, içinde bulunduğu zaman veya mekâna uyumsuz insanlar onun öykülerinde geniş bir yer tutar. Modern edebiyat çalışmalarında sıkça dile getirilen "kimlik ve kişilik bunalımı" konusu Ayfer Tunç'un karakterleri açısından da değerlendirilmelidir. Bu çalışmada amaç Ayfer Tunç'un *Saklı* adlı kitabında topladığı öykülerinde yer verdiği karakterleri "kişilik, yabancılaşma, yalnızlık, uyum ve uyumsuzluk" kavramları açısından incelemektir. Özellikle toplumsal ve kültürel açıdan "sıra dışı, uyumsuz, alışılmamış" karakterler üzerinde durulacak ve bu yolla yazarın yaratma faaliyetine kaynaklık eden "kişilik" algoritmaları tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ayfer Tunç, Öykü, Karakter, Uyumsuzluk, Kişilik

¹ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.**Finansman:** Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.**Telif Hakkı & Lisans:** Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.**Kaynak:** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.**Benzerlik Raporu:** Alındı – iThenticate, Oran: %30**Etik Şikayeti:** editor@rumelide.com**Makale Türü:** Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 14.09.2023-**Kabul Tarihi:** 20.12.2023-**Yayın Tarihi:** 21.12.2023; **DOI:** 10.29000/rumelide.1405744**Hakem Değerlendirmesi:** İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr., Kocaeli Üniversitesi, Türk Dili Bölümü / Dr., Kocaeli University, Turkish Language Department (Kocaeli, Türkiye), tlgbayindir@hotmail.com, **ORCID ID:** 0000-0003-0047-3900, **ROR ID:** https://ror.org/0411seq30, **ISNI:** 0000 0001 0691 9040, **Crossreff Funder ID:** 501100004077

Adres*RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi***e-posta:** editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124**Address***RumeliDE Journal of Language and Literature Studies***e-mail:** editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

On Ayfer Tunç's story characters: Saklı³

Abstract

People and their situations are the cornerstone of literature in general and of stories in particular. Unlike events or situations that are discussed within a limited and narrow framework, the hero/character forms the basis of reader-centered interaction in Ayfer Tunç's stories in Saklı. Ayfer Tunç is a writer known for her successful examples in the fiction genre of Contemporary Turkish Literature. With his journalism background, his tendency towards social issues, his awareness of his own experiences and the reflection of these, he manages to leave his mark in both the fictional and real worlds. The story adventure that started with *Saklı* (1989) continues with the works *Mağara Arkadaşları* (1996), *Aziz Bey Hadisesi* (2000), *Taş-Kâğıt-Makas* (2003), *Evvelotel* (2006). The characters that his stories center on are both at the center of society and outside it as an element of "alienation". In this respect, the author's creative personalities based on a wide range of observations appear in his stories. It is possible to evaluate Tunç's story characters from many perspectives. Especially abandoned, lonely, old people, people who are incompatible with the time or place they live in, occupy a large place in his stories. The subject of "identity and personality crisis", which is frequently mentioned in modern literary studies, should also be evaluated in terms of Ayfer Tunç's characters. The aim of this study is to examine the characters in Ayfer Tunç's stories collected in her book *Saklı*, in terms of the concepts of "personality, alienation, loneliness, harmony and disharmony". Particularly, the focus will be on "unusual, incompatible, unconventional" characters in social and cultural terms, and in this way, the "personality" algorithms that form the basis of the author's creative activity will be tried to be determined.

Keywords: Ayfer Tunç, Story, Characters, Incongruity, Personality

Giriş

İnsan, içinde bulunduğu zaman ve toplum şartlarına her zaman tam olarak uyum sağlayabilen bir canlı değildir. Her düşünce ekseninde mevcut düzene aykırı veya uyumsuz birtakım verilerin olması kaçınılmazdır. Ancak toplumun ve kültürün belirlediği sınırlar içinde kaldığı sürece insan "uyumlu" olarak yaşamına devam edebilir. Özellikle kurmaca metnin dünyasında farklı ve sıra dışı karakterler geniş yer bulur. Bu bir bakıma yazarın toplumsal yaşamın dışına çıkmak isteyen yönünü gösterir. 19. yüzyılın en hızlı dinamiği olan "akıl ve mantık" insanların yaşamını kolaylaştıracak yeni bir yol açar. Sanayileşme ve teknoloji insan yaşamına -daha geniş bir alanda toplum yaşamına- yeni bir boyut kazandırır. Makineleşme, kentleşme ve sınırlılıkları belirlenmiş bir çalışma hayatı birçok yeniliğin yanında insan doğasını sarsan birtakım getirileriyle var olur. İnsanoğlunun onlarca hatta yüzlerce yılda kat edip şekillendirdiği süreçler, modern çağda aynı kuşak içinde bile değişim göstermektedir. Bireyin

³ It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 30

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 14.09.2023-Acceptance Date: 20.12.2023-Publication Date: 21.12.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1405744

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

bu değişime ayak uyduramaması veya kabullenememesi ya da toplumsal hedefleri yerine getirememesi zamanla zihinsel başkalaşıma yok açar:

“Anlamsızlık kavramı, kimlik ve kişilik bunalımı yaşayan, yani anomik olan bireyin doğru/yanlış algısının kaygan bir zeminde bulunması olarak açıklanabilir; bireyin karar verme ve anlamlandırma güdülerinde bulunduğu toplumun yörüngesiyle aynı değildir. Neye niçin inanacağını bilemeyen birey söz konusudur. Kuralsızlık da doğrudan toplumla bağıntılı olup, bireyin içinde yaşadığı toplumun benimsediği kurallara karşı herhangi içten bir mesuliyet taşımaması anlamına gelmektedir, çünkü birey artık toplumun yörüngesinden ayrılmıştır. İzolelik durumu da doğrudan bireyin hem madden hem manevi olarak toplumun dışında kalmasını ifade eder, kalabalığın içinde yalnızlık durumu olarak da açıklanabilir, kimi zaman ise bireyin çevresinde kalabalık bile bulunmayabilir.” (Demirli, 2018, s. 5)

XXI. yüzyılın dinamiği ise “iletişim” olur. Hemen hemen sınırsız bir iletişim dünyasında yaşayan insan, olması beklenenin aksine kendi içine dönmüş ve “sosyal” olmaktan uzaklaşmıştır. Yaşam şartlarındaki değişime ve dönüşüme bağlı olarak insanların belirli bir bölümü çoğu zaman farkındalıktan yoksun olarak kendisini ötekileştirmektedir. Bu sorun tiyatrodan sinemaya, öyküden romana birçok kurmaca metnin güncel altyapısını oluşturur. Yazar, dış gerçeklikte algıladığı bu farklılıkları zaman ve olay kurgusu içinde sadece karakterleri aracılığı ile yansıtabilir.

“Toplumsal çevreye veya bir duruma uyma” olarak tanımlanan “uyum” kadar “uyumsuzluk” da insan davranışlarını şekillendiren bir durumdur. Her birey kendi yaşam pratikleri doğrultusunda karar vermek, iletişim kurmak ve seçim yapmak zorundadır. Yabancılaşma ise, en genel çerçevesiyle bireylerin birbirlerinden ya da belirli bir ortam veya süreçten uzaklaşmalarını anlatır” (Marshall, 1999, s. 798). ‘Saklı’da uyum sorunu çeken bunun neticesinde yabancılaşan insanın izdüşümleri görülür. Yalnızlıklarına karşın yaşama “tutunmak” için -biri hariç- bir yol bulmayı başarırlar.

Ayfer Tunç’un ‘Saklı’daki öykü kişileri üzerine:

Ayfer Tunç öykülerine dâhil ettiği karakterlerde çoğunlukla sıra dışının izlerini sürer. Bireyi toplumsal yapının içindeki tezatlıklarıyla gözlemler. Bu gözlem sürecinin arkasında Tunç’un gazetecilik geçmişinin önemli bir payı vardır. Yaşadıkları ve öğrendikleri, yazarın karakter yaratma sürecini doğrudan etkiler. Ayfer Tunç, Murat Gürsoy ile yaptığı bir söyleşide bunu açıkça dile getirir: “Benim kurmacamın hep gerçekle bağlı olduğu bir nokta vardır. Bu bir mekân olabilir, bir davranış biçimi olabilir, bir insan tipi olabilir, bir insan adı bile olabilir. Bunların gerçekle birbirine değdiği bir yer mutlaka vardır” (Gürsoy, 2005: s.1). Kurgularının temelinde bir çatışma noktasını esas alır. Çocukluk-yetişkinlik, sevgi-ilgisizlik, uyum-uyumsuzluk vb. kavramları öykülerinde işler. Ayfer Tunç, öykülerinde ele aldığı karakterlerinde “temel sorun, sevgiden mahrum olma/insanlardan uzak kalma/yalnız olmadır. Kahramanlar yalnızdırlar, yalnızlığa bir mecburiyet gibi katlanırlar. Yaşlıdırlar. Terk edilmişlerdir. Sevilmemişlerdir. Sevgilerini akıtacak bir kanal bulamamışlardır” (Harmancı ve Solak, 2010: s. 88-89). 1989’da yayınlanan *Saklı*’da⁴ ilk öykünün baş kişisi deliliğin sınırında, yaşadığı şehir ve şehrin insanına karşı yalnız “Süslü Yenge”dir:

“Hep yolların ucunda görürdüm onu. Köşebaşlarında, dörtyol ağzlarında. Yaşadığı yerin hep yabancı kalmış bu yaşlı kadın, küçük şehrin sıradanlığına ve geriliğine gülünç düşen eskimiş tayyörleri ve yalancı taşlı takılarıyla sokaklarda, sahnesini arayan eski bir aktris gibiydi. Küçük şehrin tasasız kadınlarını acılarına inandırmak için ya da yabancılığından kurtulmak, orali olmak için sokak sokak dolaşan gülünç ihtiyaç kadını.” (s. 5)

‘Süslü Yenge’de anılara gizlenmiş bir sevdanın umutsuz bekleyişi vardır. Sevdığı genç askere giderken “bekle” demiştir; ancak hiçbir zaman ona dönmemiştir. İçinde bu sevdanın buruk cümlelerini o gence söylemek için yıllarca beklemiştir. Yabancı olduğu şehirde kimsesizliği ile Süslü Yenge, “Bir sakı

4 Tunç, A. (1989), *Saklı*, İstanbul: Cem Yayınevi. Metin içi alıntılarda yazarın bu eseri esas alınmıştır.

Adres Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

fesleğendi[r], durmadan hoyrat ellerde ezilir” (s. 7). O ezilmişliğinin ardında yabancılığın kurtulma, diğer kadınlarla aynılık hissetme özlemi vardır. Kader onu kendisi gibi yalnız, ilk eşini kaybetmiş Zembilli Göçmen’le birleştirir. Öykünün bir diğer kimsesizi de Zembilli Göçmendir. Kimse bu göçmenin gerçek hikâyesini bilmez. “Yabancı olduğu bu şehre nasıl ve ne zaman gelmiştir?” (s. 8). Süslü Yengeyle nasıl tanıştığını ve neler yaşadıklarını hiç kimse bilmemektedir. Zembilli ve Süslü: “Onlar iki sakı çiçektiler. Doğdukları pencerenin önünden alınmış, kırgın, yabancı” (s. 8). Zembilli Göçmen ve Süslü Yengenin aykırı karakter olmasının en büyük nedeni şehir hayatı olarak gösterilir. Onlardaki “büyük yabancılık” hüznü ve gülünç bir tavır gösterir. Öyküde bir şehir ismi verilmemiş olsa da yaşadıkları yerin küçük bir yer olduğu bellidir. Süslü Yenge aslında İstanbulludur, Zembilli ise Balkan göçmenidir. Anlatıcı onların içinde bulunduğu durumu sadece gözlemleyebilmektedir:

“Yabancılığın ne olduğunu büyük şehirlerde yaşayanlar bilemezler. Bir büyük şehirde bir yabancı, her gün girilecek yeni bir sokak, her gece girilecek yeni bir meyhaneye bulabilir. Girdiği her sokakta, her parkta, her meyhanede kendi gibi yabancılar bulabilir. Ama küçük yerler... Hele dağların arasına sıkışmış küçük şehirler. Oralarda akşamlar bir yabancıyı yavaş yavaş öldürür. Kapıların hepsi kapanır, kepenkler iner. Gece gelirken kurbağa sesleri büyür, küçük dağların arasında avuç içi kadar bir ovaya yayılmış küçük bir şehirde yabancı, azaptan ölebilir. Geceler uyuyup uyanmakla bitmez, hep sabaha daha çok vardır. Oysa insanlar konuşmaktadır. Kedi sobanın başında kıvrılıp yatmıştır, anneler dantel örür, babalar kahveden dönerken süslü yenge ile zembilli göçmen dizdizedir.” (s. 9)

Süslü Yengenin ölümü, Zembilli Göçmenin kimsesizliğini arttırır ve okur açısından da durumu daha belirgin yapar. Ölen karısının ardından tüm zamanını mezarlıkta geçirir. Zembilli Göçmenin adı “Deli Göçmen” olur.

‘İhtilaller Neye Benzer’de Tunç, karakter seçiminde sıra dışının peşinde olmayı sürdürür. “O Adam” takıntılı bir şekilde “ihtilallerin ne olduğunu, neye benzediğini, rengini” düşünerek bir ömür geçirmiş yaşlı bir insandır. İstanbul gibi büyük bir şehirde kimsesiz kalmış, kimsesiz kalmayı da tercih etmiş şair ruhlu birisidir. Annesi o küçükken hastalanıp ölür. Hayattaki tek sevgi dayanağı Umman’ı da terk eder ve Beyazıt Kulesinin tepesinde yaşamaya başlar. En çok ihtilal kavramına ardından da ışıklara takıntılıdır. Tüm şehrin ışıklarına farklı anlamlar yükler. Yaşadığı zamana ve mekâna kendisini ait hissetmez.: “O ruhunu bir türlü yatıştırıramayan, hep aynı yerde oturup başka yerlerde olan adam benim” (s. 13). Tüm şehir karanlığa gömülmeye başladığında “O Adamın” bir isteği olur: “Herkes uykudayken ben, uzak gemilerin ışıklarında olmak isterim” (s. 14).

İsminin A harfi ile başladığını Umman’ın ona hediye ettiği kahve kupasından öğreniriz. Bunun dışında kimliği, yaşı, nereli olduğu gibi bilgiler öyküde bulunmaz. Beyazıt Kulesinin ışıklarından sorumludur. Bu yüzden kulede tek başına yaşar. Anlaşıldığı kadarıyla hiç kimsesi yoktur. Bunun sebebinin kendisi ifade eder: “Ben giden bir adamdım Bir kaç kez döndüm terkettiğim yerlere. Anladım ki ben gidişle sevindiren biriyim” (s. 15). Bu hâliyle O Adam, tam bir uyumsuzluk örneğidir. Şiirler kaleme alır ancak bir başkasıyla paylaşmak için değildir. Umman’ı hâlâ çok sever ama neden terk ettiğini bile hatırlamaz. Annesinin ölümünden sonra da bağlı olduğu bir kökeni kalmamıştır. O Adam, toplumun içinde ama bir o kadar da uzağındadır. Cevabını aradığı ihtilaller gibi, “yarımdır, kırıktır, olmayışı iyidir.” Kendisini temel normların dışında görür:

“Kumkapı taraflarındaki evimizde otururken, Umman yazmıştı beyaz seramikten bir kupanın üzerine adımı. Önce bir A yazmıştı, ateş gibi kırmızı, kuyruklu zarif bir A. Sonra da öbür harflerini adımın. Kar yağıyordu ve ben, gitmeyi düşünürken uzaklara, Umman adımın altına beni severliğini yazıyordu. O sözlere gömmek istedi beni. Kendi eliyle, kendi istediği biçimde yazdığı harflere hapsetmek. Ben bir yere yerleşip, dertsiz, tasasız- dünyayı seyredecek adam değildim. Adımın harflerine sığamazdım. Onun istediği gibi olamazdım istesem de. Kupayı aldım elinden, alırken parmaklarını öptüm, gözlerime sürdüm. Giydim paltomu, botlarımı, yakalarımı kaldırdım. Arkamdaki kapıyı çekerken beraberliğimizin üstüne, Umman’ın gözlerinde yaşlar vardı.” (s. 19-20)

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Gidişindeki/terk edişindeki bahane “istediği gibi olamamak” olsa da sonuçta geldiği noktada olabildiği tek şey “hiç”tir. Umman’ın sevgisini bir hapisane olarak görmesi ve sevdiği kadını terk edip hayalini kurduğu uzaklara gidememesi onun yaşamı açısından büyük bir boşluktur. “Şimdi tepelerde yaşayan bir adamım. Yalnızım, avareyim ihtilaller neye benzer, hala bulmuş değilim” (s. 20). Ölüme yaklaştığını hisseder. Ölümünün de ne denli yalnız olacağını hayal eder. Bir gün kulenin ışıkları yanmadığında bunu sadece birkaç “emeklinin” fark edeceğini, sabah da kontrole gelenlerin onu ölü bulacağını düşünür. İstanbul gibi büyük bir şehirde tamamen kimsesiz bir adamdır.

‘Yaşadığımız Yerler’ öyküsünde çocukluğu dar bir çevrede geçmiş bir kadının “unutmaya ve yalanlamaya” takıntılı ruh haliyle karşılaşırız. Kendi içinde tezatları barındıran bu ruh hâli kahramanın “unuttum” diyerek başladığı her cümlede bir “hatırlama” olarak karşımıza çıkar. Öykü bir rüya âleminde geçiyor izlenimini verir. Anlatıcının hapsediği küçük çevrenin onda bıraktığı izler, anlatma zamanında gerçekliğini yitirir. Öykünün sonunda da anılar, hayal ile rüya arasında son bulur. Kendisini “hülyalı, rüyalı çocuktum” diyerek tanıtır. Yaşadığı/kaldığı yere karşı bir yabancılık hisseder: “Elimde hep yeni yıkanmış bir elma, gözlerimde hiç gidilmemiş yerlerin huzursuz özlemi olurdu” (s. 22). Annesi, Kör Kamber ve hayaller kurduğu “kuyu” tüm evrenini oluşturur. Kör Kamber’le birlikte “uzak” yerlere dair kurdukları hayaller onun derin bir psikozdan kaçış yoludur. Çocukluğunda yaşadıklarını “unuttuğunu” iddia etse de anlatma zamanında bunları yeniden hatırlamak istediğini söyler: “Ama zaman zaman bulmak istiyorum kendimi geçtiğim yollarda. Sessizce ve en baştan başlayarak kendime, bir kez daha anlatıyorum” (s. 23-24). Öykünün tüm teması anlatıcının tezatları üzerine kuruludur. Anılarını kendisine ve çevresine karşı saklamıştır. Yaşadığı yalnızlığın onda bıraktığı izler zamanla örtülmüş görünse de bir yerde onlarla yeniden yüzleşmek ister:

“Yaşarken güzellik sandığım şeylerin aslında nasıl da derin birer acı olduklarını anlayınca unutmak istedim hepsini. (...) Öyle yalanladım, öyle unuttum ki herşeyi, uzak yerleri bir kuyunun aynasında arayan çocuk ben miyim? Uzaklara gittim mi? Aradığımı buldum mu?” (s. 24)

Kuyu ve kuyunun içindeki suyun oluşturduğu ayna bir metafor olarak karşımıza çıkar. Kör Kamber’le hayaller kurdukları bu yerde kahraman kendisinin olmadığı bir kaçır gerçekliği yaratır. Bir çocuğun gözünden aktarılıyor gibi görünse de anlatma zamanında kahramanın yeniden o aynaya baktığı izlenimini verir. Kurduğu hayallerin zamanla gerçekleşmediğini ise hemen ardından anlatır:

“Küçüktüm, yeşil bir elma bile sığmıyordu avuçlarıma. Uzaklara gitmeyi istiyordum. Çok uzaklara. Yaşadığımız yerlerin bittiği yerde başlayan, geceleri bile başka türlü sevinçlerle dolu garip yerlere. Oysa dünya ben tanıdıkça gizini, hülyasını kaybetti. Gidilemeyen yerlerin huzursuz özlemi kuyunun aynasında kaldı. Ağır, taş bir kapak kapandı üzerine, uzak yerler kuyunun içinde kaldı. Mavi gözlerimde biriken ne varsa, buğulu, şiirli, hülyalı; kuyuda kaldı. Ötesine geçemediğim denizin kıyısında nasıl kaldımsa bir gün çaresiz, kırgın; uzaklar öyle gerilerde kaldı.” (s. 25)

Kahramanın çocukluğu ile mevcut durumu arasında bir bağ aradığı açıktır. Ancak yaşadıklarından “neşeleri süzdüm, ağlamaları sakladım” demesi kendisi ile dış dünya arasında bir duvar ördüğünün de göstergesidir. Benliğindeki duygusal yarayı saklamaya çalıştığını itiraf eder:

“Ara sıra çıkarıyorum o gizlediklerimi kalbimin en derin yerinden. Yanımda kimselerin olmadığı, kahkahalarımın, gülüşlerimin bittiği zamanlarda. Ben çeşit çeşit gülüşlerimle ünlüyümdür. Hep neşeler gezdirmişimdir yanımda. Benimle birlikte olanlar, en çok neşemi severler, bilirim. Çünkü hüznü suskunluklar, ağlamaklı duruşlar insanlara kendi küçük acılarını hatırlatır. Oysa herkes unutmak ister bir yanıyla kırık anlarını.” (s. 25)

Öykünün “anne” karakteri de sürekli yalnızlığı ile ön plandadır. Bir baba veya akraba motifi yoktur. Bu durumda geçimini dikişle sağlamaya çalışan bir annenin bakmakla yükümlü yalnız kızı ile karşı karşıya kalırız. Annenin duyarsızlığı ya da nadiren gösterilen ilgi çocuğun psikolojisinde derin izler bırakmıştır. “Çocukluk denen o garip şey, yıllar sonra çıktıkça gün ışığına herşey ne kadar başka, herşeyin anlamı ne kadar değişmiş. Durmadan sızlanan, bir türlü memnun olmayan annemi, şimdi, başka türlü anlıyorum.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Yaşadığı yerlere alışmış o. Hiçbir yerin yabancı olamıyor” (s. 26-27). Bu durum çocukta kendisini “gereksiz veya değersiz” hissetme durumunu ortaya çıkarır: “Sessizce ve yavaş yavaş ölmek belki de uzun bir yolu bitirir gibi, yorgun. Kalbine batan hançeriydim onun, ayağına bağlı taşım” (s. 27). Gerek duygusal gerekse fiziki olarak yaşadığı yalnızlık nedeniyle kahraman bir yandan geçmişi sorgularken diğer yandan “anne” figürüyle hesaplaşır. Zamanla değişen duygular iyileşmek yerine daha hüznü bir hâl alır ve bu durum kendini inkâra götürür:

“Hülyalı çocuktum ben. Rüyalı, suskun çocuktum. Hayata katlanan bir kadın anlayamazdı benim içimde biriken şeyleri. Ben bile unuttum sonra, kaybettim. Yalanladım. Hayır. Bir kuyunun aynasında, bir körle birlikte uzak yerlere ait rüyalar arayan suskun çocuk ben olamam, değilim...” (s. 28)

Tunç'un ‘Yaşadığımız Yerler’ öyküsü bir bakıma, insan ile sosyal çevresinin hatta aile bağlarının kişinin psikolojik gelişiminde ne denli etkili olduğunu göstermeyi amaçlar.

‘Önemsiz’, birbiri yörüngesinde kalmış tuhaf bir dostluğun öyküsüdür. Madam Esterea Delareyna (Ester) kırk yaşını henüz geçmiş ama ruhen kendisini yaşlı, fiziken çirkin bulan bir kadındır. Nesim ise büyük bir yangında karısını ve çocuklarını kaybetmiş, bir yandan resim sanatıyla uğraşan, yetmiş yaşlarında bir adamdır. Ortak noktaları bir zamanlar Kuzguncukta komşu olmalarıdır. Ester aslında Nesim’in arkadaşı Davit’in kızıdır ve Nesim, Ester’i büyük oğluya evlendirmeyi düşünür. Ancak Nesim’in evinde çıkan yangında bütün ailesi ölür. Bunun üzerine bunalıma giren Nesim, İstanbul’u terk eder. Bir süre farklı ülkelerde ve şehirlerde dolaştıktan sonra tekrar İstanbul’a döner. Ester de yangından birkaç yıl sonra babasını, ardından da üç aylık evliyken bir kaza sonucu kocasını kaybeder. Nesim İstanbul’a döndükten sonra tesadüfen Taksim’de karşılaşılır. Bu karşılaşma iki yalnız insanın birbirine çekim ve zaman zaman itim sürecinin başlangıcı olur. Nesim, aralarındaki yaş farkına rağmen Ester’e âşıktır. Evinin bir köşesine kurduğu atölyede Ester’in resimlerini yapmaya çalışır. Ester de bu ilginin farkındır ancak “Ester’in kitabında aşk yoktur” (s. 37). Haftanın belirli günlerinde Nesim’in evine giderek ona modellik yapar. Yıllar içinde bağları kopmuş bu iki insan kendi yaşam pratiklerini oluştururlar. Ester kimi zaman içinde olduğu durumun yanlış olduğunu düşünse de “yalnızlıktan, karanlıktan ve aşktan” korkan bir kadın olarak Nesim’i bırakamaz. Nesim ise Ester’e olan aşkı itiraf edemediği için yarattığı hayal dünyasında âşık olduğu genç kızları ona anlatır. Ama bu anlatışlardaki kızlar aslında Ester’den başkası değildir.

‘Önemsiz’in her iki karakterinin de bilinç altında yatan, toplumsal normların dışında olan hâlleri vardır. Nesim, üniversiteli kızların takıldığı mekânlarda oturur, liselerin önünden geçer ve gördüğü genç kızlara âşık olur. Sonra da bunlara bir uydurma bir hikâye ekleyerek Ester’e bir aşk macerası gibi anlatır. Ayrıca parasız kaldığı zamanlarda gittiği uzak akrabalarının genç kızlarına “sarkıntılık” yapar. Bu davranışı nedeniyle zamanla tüm akrabaları ondan uzaklaşır. Ester de pansiyon olarak işlettiği evinde kalan “delikanlılara” ilgi duyar. Onlarla vakit geçirmek istese de içindeki bu dürtüyü dizginler.

Nesim başladığı hiçbir tabloyu bitiremeyen başarısız bir ressamdır. Ama Ester’in modellik yapmak için gelişi onun her seferinde yeni bir tuvale başlamasına yeter. Birlikte yedikleri pasta, içtikleri çay ve yaptıkları sohbet onları hayatın içinde tutan yegâne olaydır. Özellikle Nesim açısından Ester’in varlığı yaşama tutunduğu tek noktadır. Günün birinde Nesim’in akrabaları Ester’e Nesim’in yaptığı “ahlak dışı” davranışları anlatınca Ester, hayatta tek dostu gördüğü Nesim’i uyarmak için evine gider. Oysa o gün Nesim, Ester’in kendisine aşkı ilan edeceğini hayal etmiştir. “Sen artık çok yaşlısın?” (s. 41) sözleriyle başlayan sert konuşmasından sonra Nesim, Ester’i evinden kovar. Ester “garip” bir şekilde bu kopuştan mutluluk duyar ve o geceyi kiracıları olan gençlerle şarkılar söyleyerek geçirir. Ancak ertesi gün Nesim’in kapısını çaldığında onu evde bulamaz. İçine düşen şüphle kapıyı açtırır. Her şey yerli yerindedir ama tuvaler ve boya takımları kaldırılmıştır. Odanın ortasında Nesim’in bitirmeyi başardığı tek tuval vardır.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Tuvaldeki Ester'den başkası değildir. Tuvali alan Ester ne kadar arasa da Nesim'i bulamaz. Bir hafta sonra Kilyos sahilinde yetmiş yaşlarında bir adamın boğulduğu haberi yapılır; ama Ester'in bundan hiçbir zaman haberi olmaz. 'Önemsiz'de, Ayfer Tunç bilinç altında bazı sırlar saklayan ve önceki öykülerinde de görülen "yalnız ve uyumsuz" iki karaktere hayat verir. Daha çok kişiler üzerinden işlenen öyküde aile bağlarından kopmuş, duygusal ve fiziki olarak yalnızlık yaşayan, hayata tutunmayı başaramamış iki "önemsiz" kişinin sıra dışı dostluğu anlatılır.

'Ay Bakıyor'da Tunç "bekleyen ve korkan" bir annenin dramını anlatır. Öyküde annenin ismi verilmez. Anne, kocası (Adabey) ve oğluyla (Mansur) göl kıyısında küçük bir köyde yaşar. Çok sevdiği "içi geniş" kocası gölde ördek avında bir kaza sonucu vurularak ölür. Adabey'in ölümü Anneyi derinden sarssa da o hayata küçük oğlu Mansur'la tutunmayı başarır. Tüm hayatını oğluna adar. Onun büyüüp gelişmesini büyük bir gururla seyreder. Yanında oğlu olmadan yaşama dair hiçbir eyleme girişmez. Ancak bir gün Mansur gider ve Annenin sonu gelmeyen bekleyişi başlar:

"Son trendi bu geçen. Bundan da inmedi. Artık yatsam iyi olacak. Sabaha karşı içimi soğutan o kavak sesleriyle uyanacağım nasıl olsa. Pencerenin önüne oturup, yola bakacağım. Belki yarın da gelmeyecek, öbür gün de. Bekleyeceğim." (s. 45)

Adabey'in ölümünden sonra o köyde kalamayacağını düşünen Anne, oğlunu da alarak tren istasyonu olan küçük bir kasabaya yerleşir. Tren istasyonuna bakan evlerinde anne ve oğul kendilerine ait küçük bir dünya kurar. Tüm korkuları, yalnızlıkları, umutları birlikte yaşar ve birlikte büyürler. Mansur, büyüüp okul çağına geldiğinde başarılı bir öğrenci olur. Oturdıkları çevrede sevilen, sosyal bir genç hâline gelmiştir. Yine annesiyle birlikte gezmeyi, onunla vakit geçirmeyi sever. Ancak bir gün evden çıkar ve bir daha geriye dönmez. Annesi onu günlerce bekler. Sonra yetkililer Mansur'u aramaya başlar. Babasının öldüğü gölde ceketini ve pantolonunu bulunur ama günlerce yapılan araştırmalara rağmen gölde cesedine rastlanmaz. Anne, Mansur'un öldüğüne hiçbir zaman inanmaz. Bir gün çıkıp geleceğine emin bir şekilde odasını, temiz elbiselerini, sevdiği şeyleri hazır tutar.

Adabey'in ölümü, Mansur'un da kaybıyla Anne tamamen yalnızlaşır ve içine kapanır. Yıllarca oğlunun geleceği günü hayal eder. Rüyalarında kocasına oğlunu sorar ve onu nasıl beklediğini anlatır. Bu bekleyiş artık onun yaşamının anlamıdır:

"Sen şimdi uzaklarda bir yerlerdesindir oğlum. Beni unutmamışsındır. Sen büyük düşüncelere, büyük duygulara yakışırın. Ana kucığına sığınıp gözlerini dünyaya kapamak sana yaraşmaz. Bir gün için biter, yüzün ışık ışık, yüzün sevinç içinde bana dönersin." (s. 56)

Tunç, 'Ay Bakıyor' öyküsünde ele aldığı anne ile oldukça "iç parçalayan" duygusal bir karaktere can verir. Anne, hayata karşı kaybetmiş bir kişidir. Güzel ve değerli bulduğu her şey elinden kayıp gitmiştir. Her şeye rağmen de hayata tutunmayı başaran ama bu yaparken yarım kalan bir insandır.

'Mozart'ın Son Zırtı', hayallere ve yalanlara sığınmış bir genç kızın aile dramının öyküsüdür. Şebnem, anne ve babasının ayrılığından sonra sahiplenilmemiş, sonunda yatılı okula verilmiş, kendisine içinde bulunduğu ortamda yer edinmek için "yalanlara" sığınmış bir kızdır. Kendisini çirkin bulması, arkadaş yoksunluğu, aile desteğinin olmaması gibi sebeplerle kendisini olmadığı bir dünyada göstermeye çalışır. Okulda arkadaşları arasında yer edinebilmek için yaşamadığı bir hayatı hayalleriyle süsleyerek anlatır:

"O zamanlar yalancının biriydim ben. Buna mecburdum. Yalanlarım da olmasa yapayalnız kalırdım. Arkadaşlarım güzel, akıllı kızlardı. Ama ben onları yalanlarımınla büyülerdim. Sensiz yapamazlardı. Uzun ve yalnız gecelerimize yalanlarımın renkli, büyümlü güzelliğini taşırdım. Ashında yalancı sayılmam, değilim. Yaşamak istediklerimi, yaşamışım gibi anlattım sadece. Hepsi o kadar." (s. 59)

Okulu bitirdikten sonra bir gün yıllardır görmediği arkadaşı – Asil- ile karşılaşır. Asil, Şebnem'e âşiktir ve karşılaştıklarında bu aşkı hâlâ devam etmektedir. Şebnem'in hayaller ve yalanlarla kurduğu dünyayı bilmekte ve biraz da onun bu hâllerini sevmektedir. Ancak Şebnem'le vakit geçirdikçe onun gerçekliğiyle

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

karşılaşır. Bu sadece Asil için geçerli değildir. Şebnem de hayal ile gerçek arasındaki çıkmaz tezadından rahatsızdır. Çoğu zaman kendisinin bir “yalancı” olduğunu itiraf eder ama bir yandan da bu davranışını haklı görme çabası içindedir:

“Benimki doğruları süslemektir aslında. Ya da gerçekleri hayallerin içinde eritmek. Annemin bir Alman’la, babamın bir İzmirliyle evlendikleri doğrudur. Almanya’da oturdukları da. Beni çok sevdikleri, paylaşmadıkları yalandı. Gerçeği tersine çevirdim. Olmasını istediğim gibi söyledim sadece. Babam anneme gönderirdi beni; annem babama. Bensizliği paylaşamadılar. Şimdi bu yalan söylemek midir, hayallerini yaşamışsın gibi anlatmak yalan söylemek midir? Yalan olmalı. Çünkü hayaller de yalandır Asil. Değil mi?” (s. 60)

Şebnem’in en büyük çıkmazı aile yoksunluğudur. “Toplumun en küçük ve en etkili parçası olarak kabul edilen aile kurumu da Ayfer Tunç’un roman ve hikâyelerinde sıklıkla eleştirdiği alanlardan biridir. Onun kurgusunda zaman bir bütün olarak karşımıza çıkar. Bu bütünlük kahramanlarının hayat öykülerini anlatma biçimine de yansır” (Bakkaloğlu, 2021: 85). Anne ve babanın kızlarını yanında istememeleri, onu büyükanneye göndermeleri sahipsiz kalan bir çocuğun kaosu durumundadır. Bu eksikliği kapatacak bir yol olarak Şebnem, gerçekliklerine hayallerini ekleyerek gitmediği ülkeleri, yapmadığı paylaşımları (babasının onu her hafta sonu sinemaya götürmesi gibi), yakınlarının olmayan işlerini (üvey babasının avukat, annesinin öğretmen olması gibi) gerçekmiş gibi anlatır. Üvey babasının gerçekte bir sarhoş olup ona sarkıntılık ettiğini her zaman gizler. Nihayetinde bir “yalancı” olduğunu Asil’e itiraf eder. Bu itirafta neden yalan söylediğini de açıklar:

“Çok yalnızdım Asil. Hele ilk günler öyle yalnızdım ki, delireceğim sanıyordum. Uydurduklarım benim yalancı dünyam oldu. Beni yalnızlığımdan kurtaran, gözlerimi kapar kapamaz gittiğim ve mutlu olduğum dünyam.” (s. 61)

Yalnızlık, kimsesizlik, akranları arasındaki eşitsizlik Şebnem’i hayal âlemine sürükleyen bir etken olur. Bunun yanı sıra aile ve sosyal çevredeki “duygusal şiddet” tetikleyici bir unsur olarak karşımıza çıkar:

“Aslında diğer kızlar da mutlu sayılmazlardı. Ama sevilmediklerinden emin değildiler hiç olmazsa. Üstelik güzeldiler. Onlardan farklıydım ben. Daha da farklı olmalıydım. Ben itilip kakılmış, sevilmemiş, istenmeyen kız, her gece Kırkinci Senfoni’yi, Bahar Ayini’ni, Küçük Bir Gece Müziği’ni giderek hızlanarak, saçlarını savurarak, düşsel bir piyanoda çalardım. Ne zaman hakaret edilse bana, bağırılırsa, itilsem yine, istenmesem, kovulsam, duymamak için böyle yapardım.” (s. 62)

Şebnem aslında yalanlarını kendi içinde yaşadığı boşluğu doldurmak için söyler. Okul yıllarında kız arkadaşları arasında farklı bir konumda olmak, eksikliklerini onlara göstermemek için yapar bunu. “Ben yalancıydım Asil. Bütün anlattıklarım yalandı. (...) Ben kendim için uyduruyordum bütün bunları, onlar için değil ki...” (s. 63). Yıllar sonra Asil’e bunları itiraf ederken Asil, Şebnem’in artık gerçeklikle konuştuğunu ve o sevdiği tavrın artık Şebnem’de olmadığını fark eder. Ama Asil de hayata tutunmayı başaranlardan değildir. Öyküde Asil’in geçmişine dair izler olmasa da pasajlarda onun “acı” dolu bir hayat yaşadığı dile getirilir:

“Yorgunluk hep vardı Asil için. Yaşamak çoğu zaman bir yorgunluk oluyordu. Gözlerini bir yumsa yüzyıllarca uyuyabilirdi. Ama onun uykuya kanmazlığı başkaydı. Aç susuz ve uykusuz geçen uzun günlerden geliyordu bu yorgunluk. Asil böyle bir hayatta, her kederden payına düşeni hissedenden bir insanın mutlu uykular tadamayacağını bilirdi. Yorgun Asil Şebnem’i görünce dinleşmişti, zamanın çok gerilerine gidip o küçük dostluğun eski anlarını hatırlamış, neşelenmişti.” (s. 65)

Asil kadar Şebnem de “yaşlanmış, yorgun, kırık” bir insandır artık. Belki hayal dünyasını anlatmayı bırakmıştır ama yaşadığı hayata uyum sağlayamamıştır. Her ikisi de hayatın “yorgun” insanlarıdır.

Kitaptaki en kısa öykü olan ‘Su’, büyük kentten kırsala göç eden bir ailenin ait olmadıkları bir yerle sınavını anlatır. Ailenin küçük çocuğunun bakış açısıyla anlatılan öykünün temelinde yabancılaşma ve uyumsuzluk teması vardır. Bir çocuğun gözünden ailenin bulunduğu yerle ilgili tavrı iletilmeye çalışılır. Denize kıyısı olan büyük bir şehirde büyümüş baba ile, sulak bir ovada büyümüş annenin Güneydoğu’nun susuz, kıraç bir kasabasında kalma zorunluluğunun öyküsü anlatılır. “Kasabalılar için

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

babam, garip kokusu ve bakışları yüzünden hep bir yabancıydı” (s. 69), “Beyaz bir kadını annem. Ulu bir nehrin durmaksızın suladığı ovalarda doğmuştu.” (s. 70).

Kendileri gibi o kasabada ikamet etmek durumunda kalan insanlarla kendilerine ait küçük bir bölge oluştururlar. Bu küçük dünya çocuğun hayallerinde hep en güzel hâliyle kalır:

“Tek katlı bir evde otururduk, bütün yabancılar gibi. Cennet bir adaydı oturduğumuz yer, dört tarafı uçsuz bucaksız ölü topraklarla çevrili. Bu adada herşey vardı. Çiçekler, ağaçlar, havuz. Evlerin balkonlarında sarmaşıklar, bahçelerde kameriyeler. Güneş yabancımızdı. Bu gölgeler, bu ılık hava bizim içindi. Böyle bir cennette oturan yabancılar, bizler; yaşadığımız güzelliklerden alabildiğine yararlanırken, uçsuz bucaksız topraklara bakarak onlardan olmadığımızı söylüyorduk. Üzerimizde bütün ayrıcalıkları elde etmiş yabancıların rahatlığı vardı. Toprak, güneş, yılanlar bizim değildi ama burada oturmakta inat ediyorduk.” (s. 70-71)

Ancak babanın işe gitmek için çıktığı bir sabahın akşamında ölüm haberi gelir ve yabancıları oldukları, uyum sağlayamadıkları kasabayı terk etmek zorunda kalırlar. Ayfer Tunç’un Handan İnci ile yapmış olduğu röportaj dikkatli okunacak olursa yazarın “kendisine ait ilk anısıyla” bu öykünün kesiştiği görülecektir (İnci, H., 2014). Görevi gereği Mardin’e giden aile orada bir “lojman” ortamında kalır, babası bir trafik kazasında hayatını kaybeder, babanın kitapları sandıklara yerleştirilir. Bir çocuk olarak ilk anısı ile öykünün kurgusu büyük ölçüde uymaktadır. “...yaşamını eserlerine yansıtmaktan uzak duran yazar babasıyla ilgili anılarını yansıttığı iki öykü kaleme almıştır. Bunlardan biri Saklı’nın yedinci hikâyesi olan ‘Su’dur” (Ergün, 2018, s. 28).

‘Silentium’⁵, karakterlerinden çok “unutulmuş bir adanın” öyküsüdür. Yaz aylarında tatilcilerin uğradığı ama kış aylarında kimsenin hatırlamadığı, çok az insanın yaşadığı “yalnız ve korkulan” bir adadır. Adaya tek ulaşım haftada bir – o da lodos yoksa- uğrayan eski bir vapurla yapılır:

“Bu uzak denizlerin ortasında her kış unutulmuş, yaşlı, yorgun ve kırgın bir kadın gibi kambur, ağacı kıt, bağlarının çoğu sökülmiş yalnız adaya; eski bir gemi uğradı arada bir.” (s. 76)

Ada sakinleri, kış aylarında gelecek misafirler için hediyelik eşya yapar, şarap hazırlarlar. Ada halkının en önemli geçim kaynağını adayı ziyaret edenler oluşturur. Sokaklar, rıhtım, pek de lüks olmayan otel ve pansiyonlar insan sesleriyle dolar. Yaz gelince bir “cennet” olan ada, kış aylarının başlayıp son misafirlerin de ayrılmasıyla “unutulan” bir yere dönüşür. Tüm ada katlanılması zor bir sessizliğe bürünür:

“Gri bir gökyüzü, insansızlık ve rüzgârın köpürttüğü bir deniz hüküm sürerdi adada ve yolcular, adanın görkemli yalnızlığından delice korkarlardı. Adanın uydurulmuş tarihini süsleyen düşsel tanrılarından bile korkarlardı. Ama yazın, kambur ve çirkin bir kadına benzeyen ada, pırıltılı bir güneşin altında sevimli bir deniz kaplumbağası gibi görünürdü gözlerine. Daracık sokaklar genişler, ferahlardı. Tarih bile güzelleşirdi kalabalıkta. Hüzünlü genç kayalar, binlerce yıl öncesinden kalma sanılırdı. Ne iyi ettik de geldik denilirdi. Deniz, kum, güneş ... Bir cennet bu ada.” (s. 77)

Yaşadığı adanın bu sessizliğine ve kimsesizliğine katlanamayan insanlarından biri de Cafer’dir. Geçimini fayans ustalığından sağlayan Cafer, sessizliğin hüküm sürdüğü kış aylarında hep uzaklara, büyük bir şehre gitme hayali kurar. O ve diğer adalıların gözünden bu yer, yaşamın “ağlamaklı” bir hâline dönüşür:

“Kış mevsiminin yavaş yavaş ilerlediği zamanlar, terkedilmişliğin hiddetinin alabildiğine yaşandığı zamanlardı. Unutulmanın son aşamasıydı bu. Güneş tarafından bile unutulmanın ve yıllarca böyle yarım yarım hatırlanmış, kambur, ağlamaklı yaşamının.” (s. 77)

Ayfer Tunç, her ne kadar öykünün kurgusuna Cafer’i dâhil etmiş olsa da anlatının merkezinde her zaman ada olur. Adada kalanlar için bu yer bir “hapishane” izlenimi taşır. Cafer, “kendi seçmediği bu tutsaklıktan kurtulmayı umuyordu artık. Bu sessiz dünyadan, güzel sözlerin ve kokuların yer almadığı

5 Sessizlik (haz.n.)

bu adadan gitmek için, onu bekliyordu” (s. 78). Cafer'in beklediği kişi tesadüfen karşısına çıkan bir kadındır. Bir kış günü gelen vapurdan inen bu kadın bir rastlantı sonucu orada bulunan Cafer'in yanına gelir ve ona güzel sözler söyler. Cafer, kadının ilgisi karşısında şaşırır da ona eşlik eder ve bütün günü adada birlikte geçirirler. Kadın aslında adaya ev yaptıran zengin birisidir. Ama Cafer'e bunu söylemez. Birlikte adayı gezip, adanın tek lokantasında yemek yerler. Cafer, onunla geçirdiği zamanı asla unutmaz. Kadın gittikten sonra da hep onun dönüşünü beklemeye başlar. Ancak Cafer'in iç sesi, “Boşuna bekliyorsun Cafer, o gelmez...” (s. 79) diye seslenir.

Yine bir kış günü Cafer'in beklediği kadın tekrar adaya gelir. Bu sefer yanında arkadaşları da vardır. Cafer, ona kendisini göstermek için uğraşsa da kadın onun olduğu tarafa bakmaz. Doğruca arkadaşlarıyla lokantaya gidip yemek siparişi verirler. Cafer son bir umut lokantaya girse de kadın yine onunla ilgilenmez, hatta hatırlamaz bile. Cafer'e bir dilenci muamelesi yaparlar. Cafer lokantadan uzaklaşırken “şen kahkahalar ve müzik” sesi yükselmeye başlar. Cafer'in düşüncelerinde ise hatırlanmamasının buruk sonuçları yankılanır:

“İyi ki tanımadı seni Cafer. tanısaydı daha çok üzülecektin. Çoktan unuttular seni. Gitmeyi istediğin şehirleri şehir yapan kalabalık insanlardan birisin onlar için. Ama tanısaydı seni, üzülecektin. Adanın yazın dükkânlar dolusu satılan hediyelikleri gibi gösterecekti seni yanındakilere. Hepsini birden süzeceklerdi seni tepeden turnağa. Adan gibi mahzun, adan gibi terkedilmiş ve hüznü bulacaklardı seni, onun düşüncelerine katılacaklardı. Öylece duruşunun bir fotoğrafını çekeceklerdi belki de.” (s. 85)

Hem adanın hem de Cafer'in kaderi unutulmaktır. Cafer bulunduğu mekâna uyum sağlamayan, kaçma hayalleri kuran bir karakter olarak adasında – ona göre hapishanesinde- kalmaya devam eder. Öykü mekân ve insanın ortak hüznünü yansıtır.

‘Yüreğin Mahallesi’nde “terk edilmiş” bir kadının suskun yalnızlığı anlatılır. Yaşlılık, tek ediliş ve yalnızlık temalarının işlendiği öykünün merkezi büyük şehirdir. Şehir ve oraya ait olamayan insanın uyumsuzluğu öne çıkar öyküde. “Toplumun dışında bırakılan yaşlıların, yalnızlık ve değersizlik duygularıyla ve ölüm düşüncesiyle baş etme çabası hikâye aracılığı ile görünür kılınır. Ayfer Tunç, dışlanan, değer görmeyen ve öteki olarak konumlandırılan yaşlıları merkeze aldığı hikâyesiyle modernizmin eleştirisinde bulunur” (Soysal Eşitti, 2023: s. 497). Bunlar zaman kısıtlaması, programlanmış yaşam pratikleri ve kimsesizlik gibi bazı sebeplere bağlanabilir. Ayrıca aile bağlarının yoksunluğu da insanın yalnızlığına bir neden olarak ortaya çıkar. Öykü, karakter olarak unutulmuş, ter edilmiş bir kadını merkeze koyar. Ancak onun merkezinde bir genelleme yapıldığı da görülür:

“Eski yalnızlar her geçen gün yaşlanıyor, genç yalnızlara pek rastlanmıyordu. Şehir ve zaman elele veriyor, yalnız bir konak, yalnız bir otel, yalnız bir ağaç bırakmıyordu. Toz, cam kırıkları, saklanan utançlar, içki şişeleri, bastırılmış vicdan azapları ve sarhoşluklarla durmadan kirlenen, bu kirli örtünün altında kapanmış çağların bir kaç ayrıntısı gizlenen merdivenli sokaklarda, kapı önlerinde, hüznü küçük pencerelerde otururlardı, yaşlanmış yalnız kadımlar.” (s. 87)

Anlatıcı karakter, Asude ile tanışmasını bir tesadüfe bağlar. Asude, bulunduğu kafe tarzı mekânda tek başına dalgın bir şekilde pencereden dışarıyı seyretmektedir. Anlatıcı karakter onda “ter edilmişliğin, yarım kalmış bir aşkın” izlerini görür. Aralarında hemen hemen hiç konuşma geçmeden yanına oturur ve ellerinden tutar. Asude, “mermerden yontulmuşçasına” güzel bir kadındır. Ellerini çekmez. Çekmez çünkü, her ikisi de hayatı bir noktada “ıskalayan” insanlardır:

“Bir insan doğum ve ölüm denen iki büyük yalnızlık arasında hiç yalnız kalmamışlardan değilse, içinde bir türlü ses olup dağılamayan bir çığlığı taşımışsa, bir anı ya da bir hayal için hayatını yakalayabilir.” (s. 89)

Anlatıcı, Asude'nin o anki hâline dair bilgileri geriye dönüşlerle verir. Ancak bu anlatımda yine diyalogları kullanmaz. Asude'nin geçmişine damga vuran bir aşk vardır. Öyküde bu aşkın detayları yer almasa da bir insan bir kadın olarak terk edilmiş en şiddetli hâlini yaşadığı ifade edilir:

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

“Gece olunca duygular su gibi gelirdi, sessiz ve güçlü, dayanılmaz acılar saati olurdu. Bir insanın sıcaklığına duyulan özlemi inkâr etmekten yorulurdu. Yüreğinin muhteşem mahallesi bile kar etmezdi artık. Herşey acılaşırdı. Üşürdü, titrerdi, bir insanın sıcaklığı... bir insanın sıcaklığı...” (s. 90)

Bir kadının özelinde de olsa öykü, temelde insan yalnızlığının etkisi üzerine kuruludur. Ve insan, “Ölmeye gücü yetmiyorsa bir sokak kedisi gibi arsız yaşamalıdır ya da terkedilmiş bir bunak gibi ölümü beklemelidir.” (s. 92) temasını işler.

Sonuç

Modern çağda insan doğal olarak da öykü karakteri çoğu zaman içinde bulunduğu dünyaya ve/veya zamana “küs” durumdadır. Değişimin hızıyla insanın uyum hızının kimi zaman aynı olmaması kurmaca metnin sönük, topluma yabancı, anlaşılmaz karakterlerini ortaya çıkarır. Çoğu zaman da öykü yazarı bu karakterleri kendi dünyasından bulup çıkarır.

Ayfer Tunç’un ‘Saklı’ öykü kitabını temel alan ve ondaki karakterlerin tahlilini yapmaya çalıştığımız bu çalışma göstermiştir ki Tunç, özellikle yalnızlık, yaşlılık ve uyumsuzluk kavramları üzerinde durmaktadır. Öykü kişileri üzerinde önemli olan bir diğer kavram ise yabancılıktır. Bu yabancılık kısmi olarak diğer insanlara, genel olarak ise topluma yabancılık olarak değerlendirilmelidir. Çünkü ‘Saklı’daki Süslü Yenge, ‘İhtilaller Neye Benzer’deki O Adam, ‘Su’daki çocuk ve ailesi içinde buldukları topluma yabancı kişilerdir. Farklı sebeplerle de olsa – göç, yabancılık, kimsesizlik – bu insanların en belirgin özelliği kendilerine bir aidiyet oluşturamamış olmalarıdır. Diğer yandan ele aldığımız tüm öykülerin ortak paydası yalnızlıkta buluşmaktadır. ‘Önemsiz’in Nesim ve Ester’i ‘Ay Bakıyor’un anne ve oğlu, ‘Yüreğin Mahallesi’nin adam ve Asude’si, ‘Silentium’un Cafer’ini de birleştiren ortak nokta yalnızlıklarıdır. Bu yalnızlığın arkasında yatan en belirgin neden uyumsuzluktur. Tüm bu kavramlar peş peşe düşünüldüğünde, Tunç’un karakter seçiminde belirgin bir yol izlediği görülür. ‘Saklı’daki öykü kişileri içinde yaşadıkları topluluk veya topluma uyumsuz tiplerdir. Bu uyumsuzluk doğal olarak yabancılaşmayı da beraberinde getirir. Ayrıca öykü karakterlerine tek tek bakıldığında onların farklı yollarla hayata “tutunma” gerekçesi yarattıkları dikkat çeker: eski sevgiliyi bekleme, yalana başvurma, hayatını oğluna adama, arkadaşına sığınma, hayal kurma gibi.

Karakterlerine genel olarak bir isim vermemesi, karakterleri ürerinden bir genelleme yaptığının da göstergesidir. Öyküler tek tek incelendiğinde, hayata tutunmaya çalışan “insanın” ön plana çıkarıldığı gözlemlenir. Bu kimi zaman büyük şehirden kırsala göçen bir ailenin dramı gibi aksettirilirken kimi zaman yaşadığı topluma yabancılaşmış bireyler üzerinden işlenir. Özellikle şehir hayatı ve bu hayatın yalnızlaştırdığı insanlar ön plana çıkar.

Ayfer Tunç’un karakter seçiminde dikkati çeken bir diğer önemli nokta “aile”dir. Aile sevgisinden veya desteğinden yoksun kalan bireyin gelecekte yaşadığı toplumsal uyum öykülerin arka planında yer alır. Aile bireylerinin ölümü veya ilgisizliği gibi sebeplerle yalnızlaşan birey öykülerde toplumsal uyumun dışına çıkan bir karakter olarak yer alır.

Saklı kitabındaki öykülerin ortak bir noktası da “dram”dır. Bu dramın arkasındaki yapı genellikle sevgisizlik, terk edilmiş, ölüm, bekleyiş, kaybediş ve yalnızlık olarak kendisini gösterir. Diğer bir yandan “yaşlılık” kavramına da öykülerde geniş bir yer verildiği görülür. Bir rüya evreninde anlatılıyormuş izlenimi veren öykülerde ön plana çıkan unsur “insan” özellikle “öteki insan”dır. Zaman kavramının hemen hemen hiç yer almadığı öykülerde olaylar ve mekân da arka planda kalır.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Kaynakça

- Bakkaloğlu, Ő. (2021). Ayfer Tunç'un Roman ve Hikâyelerinde Sosyal Benlik ile Aile Kurumu İlişkisi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 61 (1), 85-102.
- Demirli, H. (2018). Ayfer Tunç'un Romanlarında Yabancılaşma. Yüksek Lisan Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Ergün C. (2018). Ayfer Tunç'un Hikâye ve Romanlarında Kadın. (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi) Trakya Üniversitesi.
- Gülsoy, M. (2005). *Picus Dergisi*, Murat Gülsoy-Ayfer Tunç Söyleři, (Çevrimiçi) <https://muratgulsoy.files.wordpress.com/2011/11/s10.pdf> (Eriřim Tarihi: 12.09.2023)
- Harmancı, A. & Solak, Ö. (2010). Ayfer Tunç Öykülerinde Sevgisizlik Teması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 87-95.
- İnci, H. (2014). *Ayfer Tunç'la Karanlıkta Kelimeler*. İstanbul: Can Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü. Ankara: Bilim Sanat Yayınlar.
- Soysal Eşitti, A. (2023). Ayfer Tunç'un Gençlik Sabah Çiyidir Adlı Hikâyesinde Yaşlılığın Temsili. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 496-508.
- <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ayfer-tunc> (Eriřim tarihi: 27.11.2023)
- Tunç, A. (1989), Saklı, İstanbul: Cem Yayınevi.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124